

Az internet hatása a hagyományos újságírói szerepkörök változására

Lendeczki Kinga*

**Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 1117 Budapest, Pázmány P. sétány 1/a
(lkinga.89@hotmail.com)*

Összefoglaló

Az újságírói szerepek a társadalmi változásokkal és a közönség igényével összhangban változtak. A legfontosabb elv azonban mindvégig a hiteles tájékoztatás maradt. Az új médium, az internet megjelenés azonban gyökeres változásokat eredményezett. Az olvasók passzív szerepe eltűnt, ők is társszerzőkké akarnak válni, és az új helyzetben nehéz behatárolni, hogy milyen szerepkör is jut a hírek közlőinek. A nyomtatott sajtó képviselői féltik nehezen kivívott bizalmukat és szakmai elismertségüket, online társaik, pedig kirekesztettséggel küzdenek. A kérdés, amire a kutatók a választ keresik: hogyan hidalhatók át a különbségek olvasók és újságírók, illetve az újságírók különböző csoportjai között?

Kulcsszavak: objektivitás, hagyományos újságírás, online újságírás, interaktivitás, kapuőr elmélet

Abstract

Journalist's roles have been changed in keeping with social changes and the claims of the audience. The main principle had always been the authentic information. However the appearance of the new medium, the internet had effected radical changes. The reader's passive role has disappeared, now they want to be one of the authors of the writings, and in this new situation it is really hard to define, what kind of role is come into for the news' creator. In one hand the representatives of printed press fear for their reliance and trade acknowledgment, int he other hand online journalists have to fight against their excommunication. The scholars are searching for the answer of the question: how can we surmount the distance between readers and journalists, or rather between journalists?

Keywords: objectivity, traditional journalism, online journalism, interactivity, goalkeeping theory

Bevezetés

Az újságírás a kezdetek óta nagy utat tett meg, és sok változáson ment keresztül. Az új médiumok megjelenésekor sokan a nyomtatott sajtó végét jósolták, de sem a rádió, sem a televízió térhódítása nem tudta kiszorítani a médiapiacról az újságokat. Az elmúlt évtizedekben azonban új jelenség rengette meg a sajtópiacot: az elektronikus média, ami kibővítette a lehetőségeket, és átformálta a hagyományos szerepeket mind az újságírók, mind az olvasók számára. Az online újságírás megjelenése, illetve az olvasók aktív szerepvállalása túlmutat a tradicionális normákon, új kihívások elé állítva mind az offline, mind az online média szereplőit. Cikkemben megpróbálok áttekintést nyújtani az újságírói szerepek

változásáról a kezdetektől egészen napjainkig.

Tradicionalis újságírás

Az első újságok megjelenése még a könyvnyomtatás feltalálását megelőző idősakra tehető, mikor először jelentkezett igény az információk megszerzésére, illetve terjesztésére. A fejlődés párhuzamosan haladt a társadalmi változásokkal, és töretlen pályán ívelt felfelé egészen a sajtó újabb termékeinek megjelenéséig. Eközben az újságírás valódi szakmává nőtte ki magát, aminek legfontosabb feladatává az olvasók hiteles tájékoztatása vált. Bár a hagyományos újságírás sem teljesen homogén, az eltérő szemléletmódok ellenére

SAJTÓTÖRTÉNETI DIÁKKONFERENCIA 2008. DECEMBER

Lendeczki: Az internet hatása a hagyományos újságírói szerepkörök változására

az alapelvek egységesek maradtak. Tekintsük át először a legfontosabb változásokat, amik a nyomtatott médium jellegzetességeit meghatározták.

Kezdetek

Az első újságok a tizenharmadik században jelentek meg, és kézzel íródtak és csak egy meghatározott társadalmi réteg, kisebb csoport számára volt elérhető. Az áru piac megjelenésének köszönhetően szükségessé vált a kereskedők tájékoztatása. Az első lapok ezt a réteget célozták meg, hírt adva más piacok kínálatáról, vagy a kereskedelmet befolyásoló háborúkról. A híreket nem tagolták, felsorolásként közölték csak az olvasóval, minden értékelés vagy kiegészítő vélemény hozzáfűzése nélkül.

A változást a polgáriság megjelenése és megerősödése illetve a nyomtatás feltalálása hozta meg. A könyvnyomtatásnak köszönhetően szélesebb körben terjedhettek a kiadványok, valamint megnövekedett az olvasni tudók száma, így szélesebb közönséget nyújtva az új lapok számára. Az új társadalmi réteg megerősödése karöltve haladt előre az újságok fejlődésével. Egy anyagilag független, erős társadalmi csoport jött létre, akik ennek megfelelően szerettek volna részt vállalni a politikai döntésekben, valamint a közélet eseményeiben. Ehhez megfelelő információra volt szükségük. Így értelemszerűen az első, mindenki számára hozzáférhető, nyomtatott lapok ezt az igényt igyekeztek szolgálni. Így egy olyan médium jött létre, ami a gazdaságilag, politikailag megerősödött réteg hangjává vált, „a szabad információáramlás, a közügyek nyilvános, racionális és kritikus megvitatásának” (Bajomi-Lázár 2008. 23. p.) eszközévé. Az információk gyűjtése és osztályozása vezetett a szakemberek, vagyis az újságírók létrejöttéhez is. Az újságok szélesebb körben való elterjedéséhez azonban szükség volt néhány technikai fejlesztésre is. Az infrastruktúra kezdetben sok nehézséget okozott a terjesztésben, azonban az úthálózatok javulása könnyebbé tette a terjesztést. A nyomtatás innovációjának köszönhetően jobb minőségű, olvashatóbb betűtípusokat tudtak létrehozni, és jelentősen nőtt az olvasni tudók száma is.

A sajtótípusok kialakulása

A tizenharmadik századra a nyomtatott sajtó szépen ívelő pályát futott be. A lapok nemcsak minőségben javultak, hanem tartalmuk szerint is differenciálódtak. Új műfajok jelentek meg, a kínálat egyre szélesebb skálán mozgott, igyekezve az olvasók minden igényét kielégíteni. Ennek természetesen elengedhetetlen feltétele volt annak a szakembernek a megjelenése, aki tudta „... hol lehet releváns

információkra szert tenni, mire van szüksége a közönségnek, és milyen eszközökkel lehet elérni a befogadók figyelmét és megértését” (Bajomi-Lázár 2008. 72. p.). Bár az alapvető elvek megegyeztek, a lapoknál eltérő felfogások alakultak ki az újságírók szerepkörével kapcsolatban. Ezek alapján két nagyobb típus alakult ki.

A referáló sajtó képviselői a tények száraz közlésére törekedtek. Úgy gondolták, hogy a legfontosabb feladatuk a közönség hiteles tájékoztatása, akárcsak a korábbi idők „krónikásainak”, így nem próbálták befolyásolni vagy nevelni olvasóikat. A valóság dokumentálására törekedtek, akárcsak utódaik, akik a semleges objektív újságírás típusát alakították ki.

Ezzel szemben a morális sajtó képviselői inkább polemizáló, véleményformáló újságírás kialakítására törekedtek. Daniel Defoe és Jonathan Swift lapjai is ebbe a kategóriába tartoztak. Az írók, akárcsak a többi újság szerkesztője úgy vélték, hogy feladatuk az olvasók erkölcsi nemesítése, amit úgy érthet el, ha megpróbálja befolyásolni őket. Céljuknak tűzték ki a valóság formálást, így ők lettek az érdek-képviselői vagy pártos újságírás művelői.

Referáló sajtó térhódítása

A két típus közül a referáló sajtó népszerűsége maradt töretlen, amit több tényező is elősegített. Jelentős fejlődés következett be a technika területén. A gőzsajtó megjelenése sosem látott méretekben növelte a kinyomtatható példányszámot. Lehetővé vált a tömeglapok megjelenése, amik törekedtek a lehető legszélesebb társadalmi réteget megszólítani, növelve előnyét a pártos újságírással szemben, ami csak egy szűkebb, nézeteiben osztozó olvasóréteget tudta megnyerni magának.

A hírek terjedésében kezdetben nagy nehézséget okoztak a rossz infrastrukturális lehetőségek. A híradás fejlődéséhez két tényező is hozzájárult: az első hírügynökségek megjelenése, valamint a távíró feltalálása. A hírügynökségek működése szintén a referáló sajtó térhódításának kedvezett. Nemcsak egy lapot láttak el hírekkel, hanem a sajtó egészét, így szélesebb közönségréteget is. Nem foglalhattak állást vagy fejthettek ki különvéleményt az egyes események kapcsán, így inkább azok hiteles és tárgyilagos közlésére törekedtek. A gyors terjedést a távíró segítségével valószínűsíthették meg. A távolság már nem jelentett problémát. Azonban a hírek minden szaváért fizetni kellett, így valóban csak a lényeg kiemelésére törekedtek, minden véleményt mellőzve.

Tömeglapok

A gazdasági fellendülésnek köszönhetően a hirdetések száma is növekedett, nagyobb bevételt

SAJTÓTÖRTÉNETI DIÁKKONFERENCIA 2008. DECEMBER

Lendeczki: Az internet hatása a hagyományos újságírói szerepkörök változására

biztosítva a lapoknak. Így olcsóbbá vált az előállítás, ami az újságok árát is jelentősen csökkentette.

Mivel egyre nagyobb példányszámban, olcsóbban jelenhettek meg a lapok, elérhetővé váltak a tömeg számára is. A korábbi újságok csak egy szűkebb, olvasni tudó, műveltebb polgári réteget céloztak meg. A tömeglapok megjelenése azonban együtt járt a közönség változásával, ami a tartalmat is átalakította. Elsőként a „filléres lapok” jelentek meg a sajtópiacon, amik tartalmilag a mindennapi élet eseményeire koncentráltak. Leginkább a bűnügyeket, sporthíreket és a katasztrófákat emelték ki az elit nyelvén megfogalmazva.

A tizenkilencedik századra újabb típus, a „sárga sajtó” vált népszerűvé, ami már fényképeket is tartalmazott. Nemcsak a tipográfia lett színesebb, hanem a hírek tartalma is. A szenzációkat és katasztrófákat felvonultató újságírók gyakran a saját fantáziájukra támaszkodva tették izgalmasabbá a híreket, nem törődve már a hiteles és objektív újságírás követelményével. Az új közönséget a bűnügyek, szenzációk, érdekességek kötötték le, a politikai események már nem tartoztak a népszerű témák közé. A filléres és sárga újságok leszármazottjaként jelentek meg a bulvár újságok, amik napjainkig is nagy népszerűségnek örvendenek. Azonban a hiteles tájékoztatás már nem tartozott a szigorú követelmények közé. A szakma képviselői egyre inkább két pártra szakadtak. Azok az újságok, akik igényes módon, hitelesen akarták tájékoztatni a közönséget, arra törekedtek, hogy elkülönüljenek a bulvársajtó képviselőitől, és kizárják azokat a firkászokat, akik nem méltóak az újságírói szakmához.

Professzionizálódás

A minőségi sajtó képviselői megpróbálták teljesen elkülönülni. Az újságokban ez többnyire abban nyilvánult meg, hogy csak a tényeket közölték, hiteles formában, és a közéleti események hasonló súllyal jelentek meg mint a szenzációs történetek. Idővel szükségessé vált, hogy megfogalmazzák azokat a szabályokat és elvárásokat, amiket egy valódi újságírónak teljesíteni kell. Az első szakmai-etikai kódex az 1860-as években látott napvilágot Amerikában. A Philadelphia Public Ledger című lap huszonnégy szabályban foglalta össze az újságíró feladatát illetve kötelességét. Az első kódexet 1910-ben fogadták el szintén az Egyesült Államokban. Mindegyik szabálygyűjtemény „az igazság feltárását, a kereskedelmi és politikai érdekek érvényesülésének elutasítását sürgette” (Wikipédia 2009)

A következő lépést közvetlenül az olvasók irányába tették. Eddig csak a lapok eladási rátája alapján következtek az olvasók igényeire. A hatékonyság növelése érdekében viszont felvették a kapcsolatot a befogadó közönséggel. 1913-ban továbbították

rendszeresen az olvasók leveleit a vezető szerkesztőség fele. Ezt követően 1967-ben alkalmaztak először ombudsmant, aki állandó kapcsolatban volt az olvasókkal. Három év múlva a Washington Post egyik munkatársát arra kérte fel, hogy külön rovatban reflektáljon az olvasói levelekre, illetve panaszokra. 1972-ben pedig megalapították az Országos Sajtótanácsot. Ez az etikai bizottság kezelte a lapok ellen beérkező panaszokat. Az újságírók szakmai képzése is elengedhetetlen fontosságúvá válik, megalakulnak az első egyetemi szintű újságíróképzések.

A változások egyértelműen azt jelezték, hogy az újságírók felismerték, milyen fontos szerepet töltenek be, illetve azt a „strukturális egyenlőtlenséget”, ami „az információforrásokhoz közel lévő újságírók és a híreket ellenőrizni nem tudó nagyközönség között” (Bajomi-Lázár 2008. 88. p.) található. Úgy vélték társadalmi küldetést kell teljesíteniük, és azon voltak, hogy ezt minél sikeresebben megvalósítsák. Az olvasók bizalmát tiszteletükkel honorálták, és a hitelesség és megbízhatóság érdekében megfogalmazták a legfontosabb elvet az objektivitás doktrínát, amit minden szakmabelitől elvártak.

Elvárás és valóság

Az objektivitás betartása látszólag könnyű feladatnak bizonyult. Azonban hamarosan az újságíróknak szembe kellett nézniük azzal a ténnyel, hogy számos, rajtuk kívül álló tény akadályozza ennek megvalósulását. Különböző torzítások jöhetnek létre, amik lehetetlenné teszik, hogy valaki teljesen objektíven, a tényeknek megfelelően ábrázoljon egy eseményt. Ha a szerkezeti, vagy tartalmi eltéréseket ki is tudja küszöbölni, véleményt sem próbál foglalni a témával kapcsolatban, akkor is befolyással bír az által, hogy a helyszínre megy, vagy maga is szemlélővé válik. Így az újságírók két csoportra szakadtak: egy részük továbbra is az objektivitás követelményét tartotta elsődlegesnek, és a lehetőségekhez képest törekedett ennek legtökéletesebb megvalósítására. Míg mások úgy vélték, ha már az objektivitás megvalósítása lehetetlen, nem ütközik akadályba a személyes vélemény kinyilvánítása. Szubjektív hangot vittek írásaikba, és nem zárták el a véleménynyilvánítástól.

A másik problémát az olvasók elvárásai jelentették és jelentik ma is. Az átlagolvasó egyre kisebb érdeklődést mutat a közéleti események iránt. Így ezeket csak röviden, összefoglalószzerűen tárgyalhatják a sajtóban, érdemben nem lehet foglalkozni velük. A lapok természetesen növelni szeretnék az olvasóközönségüket, így mindenben az igényükhöz igazodnak. Így egyre nagyobb mértékben szorulnak vissza a fontosabb témák, és a minőségi sajtó is a bulvárosodás jeleit kezdi magára öltetni. A gazdasági

SAJTÓTÖRTÉNETI DIÁKKONFERENCIA 2008. DECEMBER

Lendeczki: Az internet hatása a hagyományos újságírói szerepkörök változására

cenzúra megköti a szerkesztők kezét. Ha nem akarnak veszteséget, igazodniuk kell az elvárásokhoz, és a hangsúlyt inkább a helyi eseményekre, érdekességekre kell helyezniük. Az írások többnyire rövidek, így a hosszabb, folyamatokat tárgyaló, vagy tényfeltáró újságírás ritkán kap teret a kibontakozásra.

Az új médium

A hagyományos újságírói szerepek nem változtak a rádió, vagy a televízió feltalálásával. Azonban a legújabb médium, az internet felbukkanása már nemcsak konkurenciát jelentett a nyomtatott sajtó számára. Olyan lehetőségeket hordoz magában, amik mind az újságírók mind az olvasók érdeklődésére számot tart, és lényegesen átalakítja a korábbi bizalmon és tiszteleten alapuló, de kissé alárendelt viszonyt.

Új technika, új lehetőségek

1990-ben új médium furakodta be magát a sajtópiacra. A World Wide Web mindenki számára elérhető grafikus felülete ütötte fel a fejét, gyökeres változásokat eredményezve. Az új technika újabb perspektívákat nyitott meg az újságírók előtt, akik vagy önszántukból, vagy a versenyképesség érdekében magukévá kellett tegyék ezeket.

A korábbi lehetőségekhez képest sok újdonságot hozott magával az internet. Kifogyhatatlan információs aranybányaként rengeteg nyersanyagot biztosít az írók számára, akiknek egyedüli feladatuk az, hogy megtanuljanak jól keresni benne. Ugyanis a bőség zavarában néha épp a fontos hírek megtalálása okoz problémát. A hírbőség nemcsak az írók munkáját nehezíti, hanem az olvasókét is. Számptalan portál áll rendelkezésükre ahhoz, hogy a világ bármelyik részén történt bármilyen vonatkozású eseményeket megismerjék, a megfelelő megtalálása azonban koránt sem ilyen egyszerű.

Míg a nyomtatott sajtóban a tér korlátokat jelent, a neten nem korlátozzák a karakterszámokat, korlátlan méretű szöveg feltölthető, határok csak az író képességei vagy akarata szabhat. Emellett lehetővé vált az oldalak interaktivitása, a korábbi médiumok eggyé kapcsolása. Az újságíró korlátlan lehetőséggel rendelkezik arra nézve, hogy mivel színesíti cikkét. Felugró linkek, képek, videók vagy hangfájlok könnyen kapcsolhatók az írásokhoz. Így útmutatást adhatnak a bővebb tájékozódáshoz, vagy teljesebb és pontosabb információt nyújthatnak az események szemléltetésével.

Nem jelentenek korlátozásokat a határidők sem. Nincs lapzártá, hiszen a cikkek folyamatosan frissíthetők, és folyamatosan frissíteni is kell őket. Ha valaki versenyképes akar maradni, nem hanyagolhatja el oldalát. A gyorsaság előnyt jelent.

Online újságírás

A nyomtatott sajtó képviselői nehéz helyzetbe kerültek. Nemcsak új médium versengett velük, de a szakmán belül is a konkurenciával kellett szembenézzenek. Kezdetben csak információ forrásként hasznosították az internet lehetőségeit. A hírek nyomtatásban jelentek meg, továbbra is az olvasói igényeknek megfelelően, de a szerkesztők és újságírók szelektálása alapján. A felhalmozott hírmennyiségből ők választották ki, hogy mit szeretnének interpretálni, és mit tartanak meg az archívumok és anyagfeldolgozók számára. Azonban pár vállalkozó kedvű újságíró tovább lépett az információgyűjtéstől, és saját írásait is az interneten jelentette meg. Így ha valamit az olvasó nem tudott meg kedvenc napilapjából, könnyű szerrel megtalálhatta az online oldalakon, más szerzők tollából. A hírszelekció fölöslegessé vált. A nagyobb problémát azonban a naprakészség jelentette. Hiszen nem elég, hogy bármi megtalálható az online hírportálokon, de bármikor megkereshetők, függetlenül attól, hogy lapzártá előtt vagy után történtek. Így az offline szerkesztőségek rákényszerültek arra, hogy elkészítsék lapuk online változatát is. Kezdetben mellékes szerepet tölthettek be ezek a szerkesztőségek, később viszont a legjobb írókat helyezték át ide, és nem egy szerkesztőség nagyobb energiát fektet az online kiadás frissítésébe és működtetésébe, mint az eredeti, nyomtatott lapokéra.

Az online újságírás azonban koránt sincs olyan könnyű helyzetben, mint a hagyományos, történeti alapokkal rendelkező társa. Ahhoz, hogy valaki weboldalt hozzon létre, és hírekkel töltsen meg nem szükséges képzett újságíró legyen. Így hamar sok amatőr jelentkezett a színen, akik még nem szereztek képzést, de írásaikat, mint fiatal újságírók szeretnék megjelentetni. A nyomtatott sajtó dolgozói ellenszenvvel viseltetnek irántuk, és miattuk sajnos más online újságíró iránt is. Nehezen fogadják be őket a szakmába, mivel úgy gondolják, írásaik nem feltétlenül hitelesek, munkájuk, pedig nem felel meg a szakmában támasztott elvárásoknak.

Aggodalmuk nem alaptalan. Az információ bőség következtében az újságírók gyakran az irodából közvetítenek, összevágják más portálokról részleteket, és nem járnak utána az eseményeknek. A tudósítók korábban maguk néztek körül a helyszíneken, napjainkra azonban sokan úgy vélik, elég, ha videó felvételekről tájékozódnak. Azonban sosem tudhatjuk biztosan, hogy az az oldal, ahonnan az információkat szerezük, vagy a videó, amit megbízható forrásnak tekintünk valójában ki által lett létrehozva, és mennyire fedi valóságot.

SAJTÓTÖRTÉNETI DIÁKKONFERENCIA 2008. DECEMBER

Lendeczki: Az internet hatása a hagyományos újságírói szerepkörök változására

Olvasói szerep változása

Az olvasóknak, mint már utaltam rá, szintén újabb kihívásokat nyújt az új médium. Elsősorban meg kell tanulniuk jól olvasni. Hiszen számtalan lehetőség közül választhatnak, de nem mindegy, hogy melyik fórumot, vagy weboldalt tisztelik meg bizalmukkal. A hírek a linkek és keresőprogramok segítségével könnyen ellenőrizhetők, így a megbízhatóság alátámasztható az olvasó számára. De a rázúduló információmennyiségből megeshet, hogy csak hosszabb keresgélés után találja meg a megfelelőt. Viszont ha már megtanulta megfelelően kezelni, számos lehetőség tárul fel előtte. Az interaktivitás a legnagyobb varázsa az internetnek, aminek köszönhetően bárkiből újságíró lehet, akár rendelkezik szakmai képesítéssel, akár csak a hangját szeretné hallatni. Azonban mi történik akkor, ha felborulnak az évszázadok alatt megszokott normák? Az újságírók, akik eddig kiszolgálták az olvasók igényeit, szembe kell nézzenek azzal a ténnyel, hogy nemcsak új elvárásokat támasztanak velük szemben, hanem a helyükre pályáznak. Az eddigi passzív olvasó, aki megelégedett azzal, hogy az általa kiválasztott lapra előfizetett és a készen kapott információkat feldolgozta, aktív szeretne lenni. Párbeszédet, sőt, vitákat indít az írókkal, vagy más olvasókkal, véleményt formál, anyagot gyűjt, valóságot formál, híreket válogat és ír maga is. De akkor milyen szerep marad az újságírók számára? Mi az, amit ezután megtehetnek, és mi lesz a privilégiumuk, ami megkülönbözteti őket a közönségüktől?

Online újságíró vs tradicionális szerepek

Számos elméleti munka foglalkozik azzal, hogy milyen új szerepet tölt be az újságíró, illetve a régi szerepeket hogyan lehetne rehabilitálni.

Singer tanulmányában, Bardeolhoz hasonlóan a kapuőr elméletből indul ki, és ennek új funkcióit, illetve megvalósulásának lehetőségeit tárgyalja. A kapuőr elmélet korábban azon alapult, hogy az újságíró nem mondhatja meg, mit gondoljon az olvasó, de megmutathatja, miről gondolja azt. Azonban az internet megjelenését követően szükségtelessé vált kiválasztani, hogy milyen híreket közöljenek az újságírók, mivel minden olvasó megtalálhatta a számára érdekeset, és ehhez nem kellett választania több példány közül, vagy egyszerre többféle napilapot vagy magazint megvennie. Így a hírszelekció nem fontos feladat többé. Ebben az esetben mi lesz a kapuőr szerepekkel?

Singer szerint továbbra is szükség van az újságíró ezen funkciójára. A ránk zúduló információ

mennyiségből nehéz útmutatás nélkül megtalálnia a megbízható és megfelelő anyagokat. Ezt mintázza *M. Schudson The Power of news* című könyve, amiben egy fiktív társadalmat vázol fel. Ebben az elképzelt közegben mindenki képes arra, hogy a számítógépén bárkinek üzenetet küldjön bármiről. Így olyan mennyiségű információ zúdul az emberekre, amivel képtelenek egyedül megbirkózni. Egyre inkább szükségét érzik annak, hogy valaki, lehetőleg egy kívülálló, szavahihető idegen segítsen nekik kiválasztani a megfelelő és hiteles információkat, amikkel érdemes foglalkozniuk.

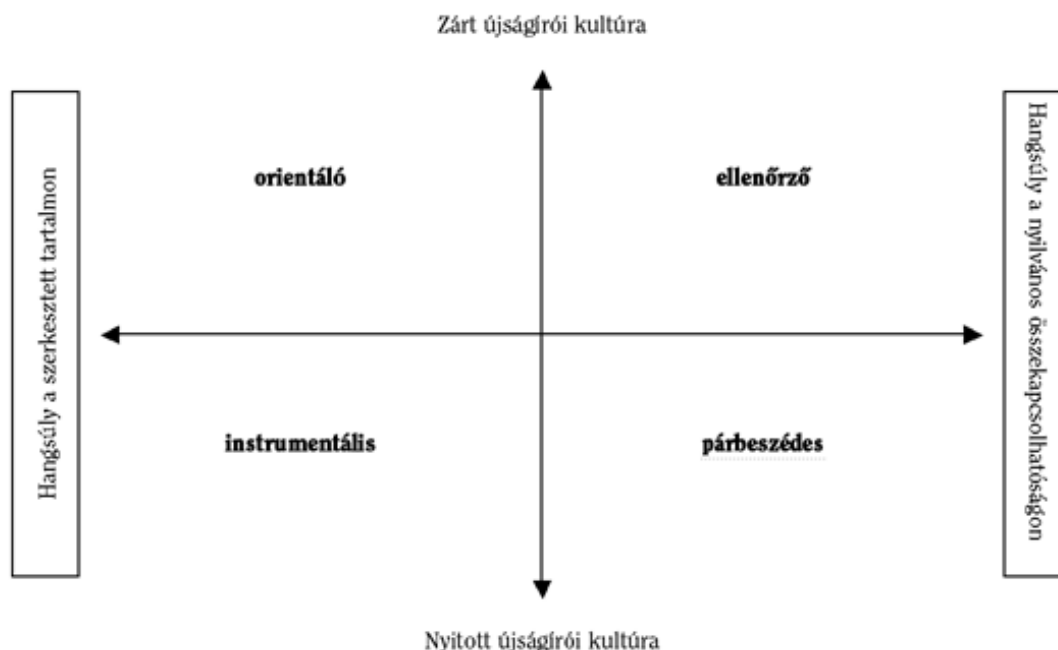
Singer úgy véli az újságíróknak szintén ilyen szerep jut majd, mivel az olvasók igényelik azt, hogy egy megbízható, külső segítség megmutassa számukra az értékes híreket. A kérdés csak az, hogy ezt a szerepet ki is töltheti majd be? Valóban szükséges egy hús-vér személy, vagy elegendő egy új szoftver, ami elvégzi helyettünk a szelekciót.

Singer kiemeli még az internet közösségteremtő képességét is. Szerinte két okból használjuk a világhálót: vagy örömszerzés céljából, amit valamilyen keresés, információ feltöltés vagy letöltés által nyerhetünk, vagy pedig kapcsolatteremtés végett. Utóbbi megfigyelhető a különböző fórumokon is, ahol a hasonló érdeklődésű emberek cserélhetnek információt, indíthatnak vitát, vagy nyilváníthatnak véleményt. Ők maguk választják ki melyik közösségnek akarnak tagjai lenni, de szükségük van arra is, hogy a virtuális közösségen kívüli, valós környezetükről is információt szerezzenek. Utóbbit a hírekből tehetik meg, de az online újságírás nagy segítséget jelent a közösségek megtalálásához és kialakításához, fenntartásához is.

Új médium, új feladatok

Singer elméletében nem fejt ki részletesen, hogyan teremthetők közösségek újságírók segítségével. A hangsúlyt a hagyományos szerepekre teszi. Mark Deuze ezzel szemben radikálisan másképp közelíti meg a problémát. Szerinte Singer és mások, hasonlóan gondolkodó tudósok abból indulnak ki, hogy „az újságírás jövőjét még mindig elsősorban az határozza meg, hogy az újságírók történeteket a polgároknak (és hogy erre monopóliumuk van)” (Deuze 2003). Ezzel szemben Deuze szerint „az újságírók a polgárok saját kutatásához kínálnak magyarázatokkal ellátott archívumokat, és különböző – interaktív, hiperlinkekkel ellátott, multimédiás módokon – lehetőséget és platformot biztosítanak a résztvevő, összekapcsolható történetmesélésre” (Deuze 2003). az új lehetőségeket egy ábrával is szemlélteti (*1.kép*).

SAJTÓTÖRTÉNETI DIÁKKONFERENCIA 2008. DECEMBER
Lendeczki: Az internet hatása a hagyományos újságírói szerepkörök változására

1. kép Mark Deuze modellje az újságíró típusokról ábra: Mark

Deuze: A web és webes újságírás típusai (1. kép)

irányba terelje a beszélgetéseket, vitákat, akárcsak a fórumok moderátorai.

Az újságíró típusokat az alapján csoportosítja, hogy elsődleges szempontként a tartalmat vagy az összekapcsolhatóságot veszik figyelembe. Tartalmat előtérbe helyező típus az orientáló és instrumentális újságírás, ezzel szemben helyezkedik el a párbeszédés és az ellenőrző újságírás.

Az orientáló újságírás a legnépszerűbb a hírportálok között. A legtöbb online oldal ezt alkalmazza. Célja, hogy általános tájékoztatást nyújtson az olvasók számára. Az instrumentális újságírás ennél nyitottabb. Gyakorlati, specializált információt kínál az érdeklődő közönségnek, aki szintén az adott oldal sajátosságaira specializált. Mindkét fajta sajátossága, hogy csak információkat nyújt, az olvasó nem egészítheti ki ezeket a sajátjával, nem interaktívak.

Ezzel szemben a párbeszédés és ellenőrző újságírás a kapcsolattartásra épít. Az újságíró és az olvasó között eltűnik a választóvonal. A párbeszédés újságírás teljesen nyitott. Megesik, hogy a zurnaliszta felteszi készülő cikkének vázlatát, és a visszaérkező vélemények alapján alakítja azt át. Ez a rendszer azonban veszélyeket is rejt magában. Az írók nincsenek mindig tisztában azzal, hogy milyen közönség olvassa írásait, így gyakran nem hiteles a visszajelzés, vagy nem megfelelő kapcsolat alakul ki a két fél között. Ezzel szemben az ellenőrző újságírás zártabb formát ölt. Ezek az oldalak többnyire a felhasználó kiszolgálására épülnek. Az olvasók maguk válogathatják össze a felhasználni kívánt írásokat, vagy maguk találnak ki történeteket, híreket, amiket megosztanak másokkal. Az újságíró egyedüli feladata az, hogy a felmerülő kérdésekre válaszoljon, és helyes

Újságírás a gyakorlatban

A fenti példák különböző modellek, amik útmutatást próbálnak nyújtani az újságírók számára. A gyakorlatban természetesen nem minden működhet így. Ha megfigyeljük a hazai online hírportálok oldalait, és összevetjük az offline újságok online változataival, be kell látnunk, hogy van hova fejlődni. Az online oldalak megpróbálnak minél több lehetőséget nyújtani az olvasó számára. Az orion bárki véleményt írhat a cikkek után, kommentálhatja őket, sőt, külön, kifejezetten erre a célra kialakított komment.hu oldalon a szerkesztők azt a célt tűzték ki, hogy íróik és olvasóik segítségével értelmes módon folytassanak vitát fontos közéleti vagy politikai kérdésekben. Az index.hu szintén megpróbál megfelelni az online újságírás szabályainak. Az olvasók is tehetnek fel írásokat, illetve leveleket, valamint lehetőség van írókkal is beszélgetést folytatni. Mindkét oldal teret enged a különböző fórumoknak, ahol aktív vitákat moderátorok segítségével bonyolítják le.

Ezzel szemben az offline újságok online oldalai még nagyon kezdetlegesek. A napilapok által létrehozott portálok kimerülnek a fórumokban, vagy olvasói levelekben. Kommentár kevés található. Az oldalak legnagyobb előnye az archívumok, illetve az, hogy bizonyos hosszabb cikkek itt teljes terjedelmükben olvashatókká válhatnak. Az interaktivitás viszont nem valósul meg egyik oldalon sem. Az offline sajtó legtöbb tagja elzárkózik ettől a lehetőségtől, inkább a hagyományos újságírásra

SAJTÓTÖRTÉNETI DIÁKKONFERENCIA 2008. DECEMBER

Lendeczki: Az internet hatása a hagyományos újságírói szerepek változására helyezi a hangsúlyt, és az olvasókkal szemben továbbra is fenntart egy láthatatlan határt, amit nem akar, vagy nem mer átlépni.

Hivatkozások

Bajomi-Lázár Péter (2008) *Média és társadalom*

Wikipédia (2008) *Bulvár*. Legutóbb frissítés: 2009. január 13. URL:

<http://ktnye.akti.hu/index.php/Bulv%C3%A1r>

Mark Deuze (2003) A web és a webes újságírás típusai

URL:

http://www.mediakutato.hu/cikk/2003_03_osz/04_webes_ujsagiras/